“KOREYS DIASPORASI MISOLIDA MILLIY IDENTIKLIKNING O‘ZGARISHI VA IJTIMOIY INTEGRATSIYA JARAYONLARI”

O‘sarkulov Oybek Murodilovich
Farg‘ona davlat universiteti tadqiqotchisi
e-mail: osarkulovoybek@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.18168954

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekistondagi koreys diasporasining milliy identikligi polietnik jamiyat kontekstida tahlil qilinadi. Tadqiqot diaspora identikligini ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida yoritib, uning saqlanishi, transformatsiyasi va integratsiya bilan bog‘liq jihatlarini ko‘rsatadi. Natijalar polietnik jamiyatlarda diaspora identikligini tushunish va rivojlantirish uchun nazariy asos yaratadi.

Kalit so‘zlar: assotsiatsiya, identiklik, diaspora, koreys diasporasi, polietnik jamiyat, integratsiya, transformatsiya.

«НА ПРИМЕРЕ КОРЕЙСКОЙ ДИАСПОРЫ: ТРАНСФОРМАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ПРОЦЕССЫ СОЦИАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ»

Усаркулов Ойбек Муродилович
Исследователь Ферганского государственного университета
e-mail: osarkulovoybek@gmail.com

Аннотация:

В данной статье анализируется национальная идентичность корейской диаспоры в Узбекистане в контексте полиэтнического общества. Исследование рассматривает идентичность диаспоры как социально-культурный процесс, раскрывая её сохранение, трансформацию и связь с интеграцией. Полученные результаты создают теоретическую основу для понимания и развития идентичности диаспор в полиэтническом обществе.

Ключевые слова: ассоциация, идентичность, диаспора, корейская диаспора, полиэтническое общество, интеграция, трансформация

“TRANSFORMATİON OF NATİONAL IDENTİTY AND SOCİAL INTEGRATİON PROCESSES: THE CASE OF THE KOREAN DİASPORA”

Oybek Murodilovich Osarkulov
Researcher, Fergana State University
e-mail: osarkulovoybek@gmail.com

Abstract:

This article analyzes the national identity of the Korean diaspora in Uzbekistan within the context of a multiethnic society. The study examines diaspora identity as a socio-cultural process, highlighting its preservation, transformation, and relation to social integration. The results provide a theoretical basis for understanding and developing diaspora identity in multiethnic societies.

Keywords: association, identity, diaspora, Korean diaspora, multiethnic society, integration, transformation

Kirish.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” g‘oyasi jamiyat hayotida tub ijtimoiy va falsafiy o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Bu g‘oya nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarda, balki jamiyatning ongida, shaxslarning dunyoqarashida va ijtimoiy qadriyatlar tizimida chuqur iz qoldirmoqda. Ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan qaraganda, mazkur konsepsiya jamiyatni umumiy maqsad va qadriyatlarga birlashtiruvchi normativ tizim sifatida namoyon bo‘ladi. U shaxslarning jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglashini, o‘zini milliy hamjihatlik va ijtimoiy mas’uliyat kontekstida shakllantirishini ta’minlaydi.

Bu borada Prezidentiiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlab o‘tganidek ” Millati, tili va dinidan qat’i nazar, O‘zbekistonni o‘zining Vatani deb biladigan, uning ravnaqi uchun hissa qo‘shib kelayotgan har bir fuqaro bundan buyon ham davlatimiz va jamiyatimizning e’tibori va ardog‘ida bo‘ladi”

1937-yildagi deportatsiya va repressiya vaqtidan beri O’zbekistonda yashab kelayotgan koreyslar o’zlarining yangi vatanlari ravnaqi va rivojlanishiga munosib hissa qo’shib kelmoqdalar.

O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimovning 1992-yil 13-iyunda Koreya Respublikasiga uyushtirgan safarlarida Janubiy Koreyaning mashhur “Ton A Ilbo” gazetasiga bergan intervyusi bunga yaqqol misol bo‘ladi:

“Haqiqatdan ham O‘zbekiston ko‘p millatli davlat. Mening fikrimcha, uning boyligi va o‘ziga xosligi ham shunda. Har bir millat rivojlanayotgan O‘zbekistonga o‘zining moddiy va ma’naviy madaniyatini joylashtirgan va O‘zbekistonni o‘z vatani deb hisoblaydi. Koreys millatiga mansub O‘zbekiston fuqarolari ham shular jumlasidandir.

Istiqlol davri xalq a’nanalari, urf-odatlari va tilning saqlanishi hamda diasporaning yanada hamjihat bo’lishi uchun yangi imkoniyatlar yaratib berdi.

Hozirgi kunda Koreya milliy markazi assosiatsiyasida koreyslar o’z ona tillarini o’rganadilar, boshqa etnik birlashmalar bilan hamkorlikda O’zbekiston Respublikasining davlat va milliy bayramlarini hamda Sollar-koreyscha yangi yil, Tano yoz bayrami va Chusok – hosil bayrami kabi koreys xalqining milliy bayramlarini nishonlaydilar. Har bir markaz qoshida folklor raqs ashula jamoalari tuzilgan, ona tili to’garaklari, shaxmat va sportning milliy turlari bo’yicha mashg’ulotlarini o’tkazib kelmoqdalar. Bundan tashqari har yili markazda Oqsoqollar kengashi va diniy marosimlarni tashkil qilish bo’yicha muassasalar faol ishlamoqda. Har yili o‘tkaziladigan “O‘zbekistonlik koreyslarning an’analari va urf-odatlari” respublika konferensiyasi va seminarlar esa diasporaning madaniy xotira, ijtimoiy integratsiya va milliy identikligini mustahkamlashda muhim ijtimoiy-falsafiy instrument sifatida xizmat qiladi

Adabiyotlar tahlili.

Koreya milliy markazi assotsiatsiyasi faoliyatini yoritib boruvchi nashr "Koryo Sinmun" o‘zining dunyoga kelganini e’lon qildi. Gazetaning ilk soni 1997-yil 19-sentabr Toshkent shahridagi Tezkor bosma nashriyotida (direktori – KimVitaliy Bongirovich) 5000 nusxada bosib chiqarildi. Yana bir nashr “Корейцы Узбекистана” gazetasi 2019-yil 1-noyabrdan nashr etila boshlandi.

Hozirgi davrda teleko’rsatuv va radioeshittirishlar mamlakatda yashovchi 20 dan ortiq millat va ellatlarning tillarida efirga berib borilmoqda. O’zbekiston kanalida Do’stlik studiyasi tomonidan tasvirga olib uzatiladigan “Yagona oilada”. “Yagona osmon ostida”, “O’zbekiston umumiy uyimiz”, “Chinsen”, “Didar”, “Adolatli bo’lishga intilib”, “Elomon” “Ranf” kabi ko’rsatuv

va dasturlar, polietnik jamiyat sharoitida madaniy xilma-xillikni uyg‘unlashtirish va milliy hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan ijtimoiy-falsafiy instrument sifatida baholanishi mumkin. Ushbu tashabbuslar millatlararo dialogni rivojlantirish, milliy xotira va qadriyatlarni jamiyat hayotida uyg‘unlashtirishda samarali vosita vazifasini bajaradi.

Koreya milliy markazi assotsiatsiyasi o’z faoliyatini barcha koreys oilalarini milliy yozuvni o’rganishdan boshladi va bu borada ijobiy o’zgarishlarga erishdi.

1992-yil may oyida Toshkent shahrida Koreya Respublikasi elchixonasi huzurida Koreya Respublikasi Ta’lim markazi (KRTM) ochildi. Ushbu markaz qisqa vaqt ichida koreyslar orasida emas, balki koreys bo‘lmaganlar orasida ham mashhurlikka erishdi. Masalan, 2008-yilda birinchi semestrda KRTM tomonidan taklif etilgan koreys tili kurslariga jami **1198 nafar** tinglovchi ro‘yxatdan o‘tgan.

Hozirgi kunda O‘zbekistonning poytaxti va yirik shaharlarida 24 ta koreys milliy-madaniy markazlari faoliyat ko‘rsatmoqda. Markaz orqali koreys tili, tarixi, madaniyati va ularning yutuqlari o‘rganilmoqda. Ushbu markazlar orqali koreys tili, tarixi, madaniyati va ularning yutuqlari nafaqat saqlanib qolmoqda, balki polietnik jamiyatda milliy identiklikni mustahkamlash va madaniy integratsiyani rivojlantirishga xizmat qiladigan ijtimoiy-falsafiy platformaga aylanmoqda.

Ma’lumki, barcha diasporalar taraqqiyotining uch asosiy bosqichni boshidan kechiradi. Bular 1) shakllanish; 2) rivojlanish; 3) tarqalish yoki transformatsiya (boshqa shaklda namoyon bo’lish). Bunda shakllanish davrida diaspora oldida turadigan asosiy vazifa xalqning tilini madaniyatini himoya qilish, uning jismoniy hayot bo’lishiga kurashishdan iborat.

O‘zbekistonning poytaxti va yirik shaharlarida 24 ta koreys milliy-madaniy markazlari faoliyat ko‘rsatmoqda. Markaz orqali koreys tili, tarixi, madaniyati va ularning yutuqlari o‘rganilmoqda.

Kore-mar – asosan og‘zaki nutqda mavjud bo‘lgan va faqat oilaviy-maishiy muhitda qo‘llaniladigan (Markaziy Osiyolik) koreyslar (yohud kore-saram) tilidir.

Kore-mar uzoq yillar davomida o‘zining ona til makonidan izolyatsiyada yashadi, u rus tilining, shuningdek, Markaziy Osiyo xalqlari tillarining kuchli ta’siriga uchradi. Natijada, kore-mar tilida hozirgi kunda Shimoliy Xamgyon (Shimoliy Koreya hududidagi viloyat) viloyatida allaqachon qo’llanilmayotgan leksik birliklar uchraydi. Bundan tashqari, uning grammatikasi va fonetikasi ham sezilarli o‘zgarishlarga uchragan. Shu bois, kore-mar o‘ziga xos, noyob lingvistik hodisa sifatida baholanadi.

Koryo mar tili bo’yicha ilmiy izlanishlar olib borilgan. Bu ishni birinchilardan bo’lib yosh Amerika Qo’shma Shtatlaridan koreys olimi Ross Kingning tadqiqotlarida shunday mavzuga aylangan edi, u koryo mar bo’yicha Garvard universitetida doktorlik dissertatsiyasini (PhD) himoya qilgan. Sovet koreyslarining assimilatsiyasi va til haqidagi Xur Sent Chulning maqolasini ham eslatib o’tish mumkin.

Ungacha 1960-yillarida Olga Mixaylovna Kim ilmiy izlanish olib borib u “O’zbekiston SSR koreyslarining rus tilidgi nutq xususiyatlari (fonetik-morfologik ocherk) nomli nomzodlik dissertatsiyasi fundamental asar bo’lib u hozirgi kunda ham ilmiy ahamiyotini saqlab qolmoqda.

Natijalar va muhokama

1970-yillarda O‘zbekistondagi koreyslar orasidagi til holati mavzusini Ilya Grigorivich Yugay faol rivojlantirdi. 1982-yilda “Chet el muhitida zamonaviy til jarayonlarining rivojlanishi”

mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini himoya qildi. Unda koryo saramlarning etnik identifikatsiyasining noaniqligi masalasini ko'taradi.

XX asrnning 70-yilllarida sovet koreyslarining rus tiidagi bdiiy asarlari adabiy maydonga chiqdi. Ularda Anatoliy Andreyevich Kim, qayta qurish davrida Qozog'istonlik faylasuf Pak Irina Aleksandrovna va sovet koreyslarining qo'shiq madaniyatida Ten Chu va teatrida esa Kim Iosif Fedorovich alohida o'rin egallaydi.

Bu tilning saqlanib qolishi yoki yo'qolib borishi – faqat so'zlashuv muloqotining o'zgarishi emas, balki **diaspora vakillarining o'z tarixiy ildizlariga munosabati, til orqali o'zligini anglash ehtiyoji** bilan chambarchas bog'liq. Kore-mar tili zamonaviy yosh avlod orasida deyarli so'zlashilmaydi, u asosan yoshi katta avlod vakillari tilida yashab qolgan. Bu holat ijtimoiy-falsafiy jihatdan **asimilyatsiya holatiining chuqurlashuvi**, **global madaniy muhitning bosimi** va **etnik o'zlikning tilda ifodalanishi zaiflashayotganini** anglatadi.

O'zbekistondagi koreys millatiga mansub bo'lganlarni o'qitish uchun ko'p pedagog mutaxassislar kerak edi. Shu maqsadda koreys milliy madaniy markazlari Respublika assotsiatsiyasi 1992-yil yanvar oyida O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligiga quyidagilar bilan iltimosnoma bilan murojat qildi: a) Nizomiy nomli TDPDida koreys bo'limi talabalari sonini 50 taga yetkazish; b) respublika mintaqalarida koreys tili bo'yicha olimpiadalar tashkil etish va ularning g'oliblarini Pedagogika universitetiga qabul qilish; v) koreys tili bo'yicha o'qituvchilar malakasini oshirish.

Shu bilan birga, har yili o'tkaziladigan "O'zbekistonlik koreyslarning an'analari va urf-odatlari" respublika konferensiya-seminarlari diasporaning madaniy xotirasini tiklash, avlodlar o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash va milliy qadriyatlarni zamonaviy ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashtirishda muhim ijtimoiy-falsafiy ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, koreys diasporasining institutsional faoliyati milliy identiklikning saqlanishi va transformatsiyasi, shuningdek, ijtimoiy integratsiya jarayonining muvaffaqiyatli amalga oshishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda

Koreys tilini o'qitlishi va pedagogikasi bo'limi asoschisi va o'qituvchisi **V.F.Kan**ning qat'iy sa'y-harakati natijasida amalga oshdi. 1990-yilda institutda **Koreys tili va adabiyoti kafedrasi** tashkil etilishi koreys tilining O'zbekiston oliy ta'lim muassasalaridagi akademik maqomini mustahkamladi. 1993-yilda esa Toshkent davlat sharqshunoslik institutida koreys tili bo'limi ochildi.

2005-yilda O'zbekiston davlat jahon tillari universitetida **Koreys filologiyasi kafedrasi**ning tashkil topishi bilan davom etdi. Shuningdek, Samarqand chet tillar instituti qoshida ham koreys tili va adabiyoti bo'yicha ixtisoslashgan bo'lim faoliyat yuritmoqda. Mazkur oliy ta'lim muassasalarida **koreyshunoslik yo'nalishida bakalavr va magistrlar** tayyorlanmoqda. Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan, bu holat milliy identiklikning institutsional shakllanishi va uning polietnik jamiyat sharoitida barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanishi mumkin.

2013-yili Koreya xalqaro hamkorlik agentligi (KOICA) tashkiloti homiyligida Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti (sobiq instituti)da elektron kutubxona tashkil etildi. Shu bilan birga, 2018-yili tashkil etilgan Koreyashunoslik fakulteti qoshida ham kutubxonaga asos solindi. Bugungi kunda kutubxona fondida 10000 dan ortiq koreys tili, koreys tilini o'qitish metodikasi, koreys tili bo'yicha test sinovlari, koreys adabiyoti, tarixi, madaniyati, iqtisodiga oid o'quv qo'llanma va darsliklardan tashqari badiiy adabiyotlar ham mavjud. Kutubxona fondi har

yili Koreya Respublikasining qator tashkilotlari, oliy ta'lim muassasalari tomonidan doimiy tarzda yetkazib berilayotgan o'quv adabiyotlari bilan boyitilmoqda. Falsafiy nuqtai nazardan, mazkur kutubxonalar koreys diasporasi milliy identikligining bilim, xotira va madaniy uzviylik orqali mustahkamlanishida muhim intellektual makon sifatida namoyon bo'lmoqda.

Qator boshqa oliygohlarda esa koreys tili **ikkinchi chet tili** sifatida yoki **fakultativ fan** tarzida o'qitiladi. Ayni paytda ushbu oliy o'quv yurtlarida **Koreys tili markazlari** faoliyat yuritib, tilni nafaqat o'qitish, balki uni milliy o'zlikni saqlash va qayta tiklash vositasi sifatida qarashga xizmat qilmoqda.

Toshkent shahrida **Janubiy Koreya Ta'lim markazi** hamkorligida har yili o'rtacha **3,5 ming kishi** tahsil oladi. Talabalar tarkibining uchdan bir qismini koreyslar bilan bir qatorda o'zbek, qozoq, rus, tatar va boshqa millat vakillari tashkil etadi. Bu holat koreys madaniyatiga nisbatan keng ommaning yuqori darajadagi qiziqishi va hurmatini namoyon etadi.

Bugungi kunda respublika bo'ylab **100 dan ortiq maktabda** koreys tili o'qitilmoqda. **Sejong koreys tili maktabi**da esa yuzlab tinglovchilar koreys tilini o'rganib, malaka oshirgan. Ushbu ta'limiy faoliyatlar koreys tilining nafaqat xorijiy til sifatida, balki **milliy madaniy identitetni saqlovchi** vosita sifatida ham qayta tiklanayotganini ko'rsatadi.

Hozirgi kunda Markaziy Osiyodagi etnik koreyslarning deyarli barchasi, istisnolarni hisobga olmaganda, **rus tilida so'zlashuvchi** hisoblanadi. Bu holat, bir tomondan, ularga Sovet davrida qisqa vaqt ichida **intellektual yuksalish** va bilimli ijtimoiy qatlamlar safidan o'rin egallash imkonini berdi. Ammo, boshqa tomondan, bu jarayon ularning tarixiy ona tilidan uzoqlashishiga olib keldi.

Ayni damda, ayniqsa O'zbekistonda, til muhiti tubdan o'zgarib bormoqda va bu o'zgarishlar etnik koreyslar uchun **"teskari integratsiya"** – ya'ni o'z ona tiliga, tarixiy-madaniy ildizlariga ongli va faol ravishda qaytish imkonini taqdim etmoqda. Koreys tilining amaliy, ijtimoiy va madaniy ahamiyati sezilarli darajada oshib borayotgan bir sharoitda, bu jarayon nafaqat tilni o'rganishga, balki **milliy ongni tiklashga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy hodisa** sifatida namoyon bo'lmoqda.

Bugungi kundagi Koryo saramlar (Markaziy Osiyodagi koreyslar o'zlarini shunday ataydilar) koreys tilini o'rganayotgan bo'lsa (bu yoshlarning taxminan 10 foizi), u holda ular janubiy koreys adabiy tilining – Changuk mal' (ya'ni Seul lahjasi) variantini o'zlashtirishmoqda.

Bugungi kunda koreys tili nafaqat muloqot vositasi, balki **zamonaviy kasblarni egallash uchun zaruriy shart** sifatida maydonga chiqmoqda. Endi shunchaki koreys tilida gaplasha olish yetarli emas – ushbu tilni **yuqori darajada egallash**, ya'ni kasbiy faoliyatda erkin qo'llay olish ko'nikmasi muhim ahamiyat kasb etmoqda.

So'nggi o'n yillik ichida O'zbekistonda koreys oliy ta'lim muassasalari filiallari faoliyat yurita boshladi. Qizig'i shundaki, bu holat **sobiq Sovet hududidagi boshqa davlatlarda deyarli kuzatilmayapti**. Bu o'ziga xos O'zbekiston fenomeni bo'lib, koreys ta'limiga bo'lgan ehtiyoj va talab darajasining yuqoriligini ko'rsatadi.

Shuni alohida qayd etish joizki, 1989-yilda o'tkazilgan aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston hududida **183140 nafar koreys millatiga mansub aholi** istiqomat qilgan. Ushbu demografik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, **45 yoshdan katta** koreyslar orasida **73,9 foiz** respondent koreys tilini o'z ona tili deb ko'rsatgan bo'lsa, **45 yoshgacha** bo'lganlar orasida bu ko'rsatkich **49,8 foiz**ni tashkil etgan.

Biroq statistik ko‘rsatkichlar har doim ham real til bilish darajasini aks ettira olmaydi. Chunki koreys tilini “ona tilim” deb e’tirof etgan ko‘p insonlar amalda bu tilni **erkin so‘zlash, o‘qish va yozish** darajasida bilmagan. Bu esa milliy identitet va tilga nisbatan emotsional bog‘liqlik real funksional savodxonlikdan ancha farqlanishini ko‘rsatadi.

Assoatsatsiya rahbariyati o’z ish faoliyatida koreys diasporasidagi koreys yozuvi savodsizligini tugatishga ham katta e’tibor berdi. Shu maqsadda Koreya Respublikasi mazkur tadbirlarning barchasini moddiy jihatdan ta’minlashda O’zbekistonga yaqindan yordam berib kelmoqda. Bunda Janubiy Koreyaning **KOICA (Korea International Cooperation Agency),** ya’ni **Koreya Xalqaro Hamkorlik Agentligi katta hissa qo’shmoqda. Bu esa O’zbekiston va Koreya Respublikasi o’rtasidagi do’stlik, hamkorlik aloqlarini mustahkamlashga alohida ahamiyat kasb etmoqda.**

Farg’ona viloyat koreys milliy madaniy markazi Farg’ona va Qo’qon shaharlarida koreys tilini o’rganish kurslarini tashkil etdi. 1995-yilgacha bu yerda 200 dan ortiq koreys millati vakillari o’z milliy tillarida yozish va o’qishni o’rgandilar.

Farg’ona davlat universiteti akademik litseyida ham koreys tilini o’qitishga va savodxonligiga Janubiy Koreyaning **KOICA tashkiloti ham yaqindan yordam berib kelmoqda. Bu o’quv dargohida 2015-yildan Janubiy Koreyadan kelgan pedagog Kvak Xyo Jong, 2017-yildan Kim Young Gue, 2024-yildan Kim Yong Nam ishlab kelmoqda.**

KOICA volontyorlari (Janubiy Koreya xalqaro hamkorlik agentligi) bu borada muayyan amaliy yordam ko‘rsatib kelmoqda. Biroq, koreys tilini saboq berishda uslubiy jihatdan tayyorlangan, ham tilni yaxshi biladigan, ham uni o‘rgatish uslubiyotiga ega bo‘lgan mahalliy mutaxassislarga ehtiyoj O’zbekistonning chekka hududlarida sezilarli darajada.

Xulosa

O‘zbekistonda bir qator maktab va oliy ta‘lim muassasalari koreys tili fakultetlarining ochilishi beqiyos ahamiyatga ega bo‘ldi. Bu nafaqat koreys diasporasi madaniy-ma'rifiy ehtiyojlarini ta’minlash, balki keng ma'noda til siyosati, milliy va etnik identitetning tiklanishi hamda saqlanishiga xizmat qildi.

Globallashuv jarayonlarining kuchayib borayotgan bugungi davrida xalqaro munosabatlar tizimida mojarolarni tinch yo‘l bilan hal qilish, davlatlararo diplomatik aloqalarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish masalasi O‘zbekiston Respublikasining tashqi siyosatidagi ustuvor prinsiplaridan biriga aylangan. Ayniqsa, barqaror rivojlanish, tinchlik va barqarorlik muhitini ta’minlash zamonaviy jamiyatlar uchun muhim shart bo‘lib qolmoqda.

Xulosa o‘rnida koreys diasporasi misolida mintaqaviy hamkorlik polietnik jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, madaniy xilma-xillik va o‘zaro ishonchni mustahkamlovchi muhim ijtimoiy-falsafiy mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar.

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси, Тошкент: “Ўзбекистон”, 2021,
2. Mirziyoyev Sh.M. Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga murojaatnoma. 2022-yil 21-dekabr. https://xs.uz.
3. Saydazimova U.T. O‘zbekiston koreyshunosligi: ilm-fan sarhadlari kengaymoqda // O‘zbekiston–Koreya: o‘zaro hamkorlikning bugungi kuni va istiqbollari mavzusidagi xalqaro

ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – T: Istiqlol nashriyoti, 2022. – B. 9.

4. Kore saram. Ensiklopedicheskoe izdanie / Sost. Kim V.N., Kim M.I., Chen V.S. – 2-ye izd. – M.: Pervaya Obrazsovaya tipografiya, filial Chexovskiy Pechatnыy Dvor, 2020. – S.-281.

5. 5.Xaynazarov B.B. O‘zbekiston uyg‘urlari diasporasi tarixi (1925-2012) 07.00.01 O‘zbekiston tarixi b’oyicha falsafa doktori (PhD) uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – T.: 2018. – B. 104.

6. Koreyskaya diaspora v Sentralnoy Azii: istoriya, kultura i sotsialnaya jizn. K 85-letiyu projivaniya koreysev v Sentralnoy Azii / Otv. red. V.V. Nam, V.S. Xan. – Tashkent: Universitet Puchon v Tashkente, 2024. – C. 46.

7. Trofimenko O.A. Chto takoe «kore mar»? *// Vestnik Irkutskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta*. 2012. № 4 (21). S. 115.

8. Xan V. S. *Istoriografiya koreysev Sentralnoy Azii: osnovnыe napravleniya i etapы razvitiya.* – T.: Bactria press, 2021. – S. 492.